

ГРАМАТИЧНА ПРИРОДА ПОДВІЙНОГО СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Стаття є спробою обґрунтувати граматичну природу подвійного синтаксичного зв'язку, схарактеризувати його диференційні ознаки та окреслити особливості його реалізації і рівні вияву.

Ключові слова: синтаксичний зв'язок, подвійний синтаксичний зв'язок, предикативний зв'язок, підрядний зв'язок, безпосередній/ опосередкований вияв зв'язку, контамінація.

Вивчення синтаксичних зв'язків є одним із найважливіших завдань синтаксису, адже здатність слова поєднуватися з іншими словами є передумовою формування речення, його поширення й ускладнення і, нарешті, створення зв'язного тексту. Саме тому дослідження цього явища почалося ще від часу постановки синтаксису як окремого розділу граматики.

Вагомі теоретичні напрацювання лінгвістів у цій галузі сприяли усвідомленню всіх синтаксичних зв'язків як системи. Описуючи внутрішню організацію цієї системи, науковці за підґрунтя класифікації обирають різні критерії. Сьогодні найбільш виваженими й поширеними є такі структурування системи синтаксичних зв'язків: 1) за напрямом синтаксичної залежності/ відсутністю залежності виокремлюють предикативний, підрядний і сурядний типи синтаксичного зв'язку [3; 22; 29]; 2) за участю у формуванні синтаксичних одиниць синтаксичні зв'язки диференціюють на реченнєвотвірні, реченнєвомодифікаційні та словосполученнєвотвірні [8, с. 16-28;]; 3) за синтаксичною природою поєднуваних компонентів розрізняють однорівневий і різнорівневий [42, с. 17], прислівний і реченнєвий [33, с. 373; 41], прислівний і приреченнєвий, або детермінантний [3; 8, с. 16-28; 41], валентно зумовлений і валентно не зумовлений синтаксичний зв'язок [3; 8, с. 16-28; 22, с. 198-215; 37, с. 71-80]. Незважаючи на очевидну цінність цих класифікацій, вони все-таки позбавлені стрункості. Зокрема, поділ за участю у формуванні синтаксичних одиниць та за синтаксичною природою поєднуваних компонентів передбачає внутрішні перетини, оскільки подекуди той самий різновид синтаксичного зв'язку потрапляє відразу до двох груп, що визнають і самі автори деяких класифікацій [8, с. 17].

Також варто зазначити, що в науковій літературі трапляються спроби стратифікувати синтаксичні зв'язки за їхньою відповідністю так званому «стандартові» на системні та позасистемні [21; 27]. Зокрема, І. Попова визначає такий набір диференційних ознак, притаманних системним синтаксичним зв'язкам: 1) детермінованість характеру синтаксичної залежності; 2) бінарність синтаксичної конструкції, між членами якої реалізовується той чи той зв'язок; 3) однорівневий поєднуваних компонентів; 4) належність обох компонентів до однієї комунікативної одиниці; 5) виконання обома компонентами певної синтаксичної функції – членів речення чи «якихось інших компонентів

мовленнєвого ланцюга» [27, с. 71]. Окреслений погляд на проблему, безперечно, важливий для випрацювання параметрів опису синтаксичного зв'язку. Проте доцільність створення певного стандарту цього явища й надання деяким різновидам синтаксичного зв'язку статусу позасистемності на підставі невідповідності цьому стандарту видається дискусійною, адже мова – це система, і якщо певне явище функціонує в мові, воно є елементом цієї системи. Тому цілком погоджуємося з думкою Р. Христіанінової про те, що запропоновані критерії радше застосовувати для визначення центральності/периферійності синтаксичного зв'язку в межах певних типів конструкцій [37, с. 19].

На універсальність претендує класифікація за напрямом синтаксичної залежності, оскільки вона внеможливіє перетин різних типів і форм синтаксичного зв'язку, до того ж інші класифікації можна вмонтувати в її межі. Предикативний зв'язок завжди є реченнєвотвірним, валентно зумовленим й здебільшого однорівневим; підрядний – має прислівний і приреченнєвий, валентно зумовлений і валентно не зумовлений, реченнєвотвірний, реченнєвомодифікаційний і словосполученнєвотвірний вияви, може бути як однорівневим, так і різнорівневим; а сурядний – належить до реченнєвомодифікаційних, валентно не зумовлених, однорівневих. Щоправда, ця класифікація не охоплює напівпредикативного, подвійного й недиференційованого синтаксичних зв'язків, які реалізуються в семантично або семантично й структурно неелементарних реченнях. За відомим висловом А. Шлейхера, мова – це живий організм, тому в процесі її розвитку з'являються нові явища, часто перехідного характеру, що не вписуються у випрацювані класифікаційні схеми, проте потребують теоретичного осмислення. Саме до таких нетипових, проміжних явищ і належать зазначені різновиди синтаксичного зв'язку, вивчення природи яких належить до актуальних проблем сучасної граматики.

Метою пропонованої розвідки є з'ясувати специфіку реалізації та диференційні ознаки подвійного синтаксичного зв'язку.

Досягнення цієї мети сприятиме розв'язанню таких важливих теоретичних і практичних завдань, як оформлення загальної теорії синтаксичних зв'язків, осягнення граматичної сутності контамінованих мовних явищ, визначення структурного складу реченнєвих побудов на семантико-синтаксичному й формально-граматичному рівнях та встановлення кореляцій між ними.

Явище подвійного синтаксичного зв'язку привертало увагу мовознавців, однак його статус недостатньо обґрунтований, що пов'язано як зі складністю самого явища, так і з неоднаковим його розумінням. Уперше ця проблема постала в контексті дослідження зв'язку між підметом та подвійним присудком. Насамперед треба зазначити, що витлумачення поняття «подвійний присудок» на сучасному етапі дещо звузилося порівняно з 1-ою половиною ХХ ст., коли вчені під ним розуміли не лише поєднання повнозначного дієслова й ад'єктива чи його еквівалента, а й сполуку зв'язки із субстантивом чи його еквівалентом або допоміжного дієслова та інфінітива. Тобто термін «подвійний присудок», окрім його теперішнього значення, охоплював ще й поняття складеного

іменного або складеного дієслівного присудка [40, с. 44-45; 25, с. 250; 24, с. 250]. Зокрема, О. Шахматов писав, що у випадках «з так званим складеним присудком ми маємо справу з поєднанням двох присудків, з подвійним присудком: один з них дієслівний, інший ад'єктивний або іменний» [40, с. 44]. Окреслюючи особливості синтаксичного зв'язку в реченнях з такими присудками, мовознавець констатував, що обидва ці присудки узгоджуються з підметом [Там само]. Так само О. Пешковський потрактував подвійний присудок як один з різновидів складеного іменного, хоча й виокремлював його в особливий тип – речового складеного присудка – і вбачав тут особливий вид зв'язки – речової, зважаючи на збереження дієсловом свого лексичного значення [24, с. 249-250]. Щодо реалізації синтаксичного зв'язку в конструкціях з таким присудком, то, на відміну від О. Шахматова, вчений наголошував на «величезному синтаксичному зсуві», який полягає у тому, що «прикметник залишає свою нормальну точку опори – іменник – і зчіплюється з дієсловом» [24, с. 250].

Близькою до розв'язання цієї теоретичної проблеми була позиція авторів «Підвищеного курсу української мови» (1931) за редакцією Л. Булаховського. І хоча подвійний присудок у цій праці також розглянуто в межах «зложених» присудків як аналогічний складеному іменному, проте тут уперше адекватно кваліфіковано сутність його синтаксичного зв'язку з підметом. Специфіка цього зв'язку полягає в його подвійній природі, адже «присудкові прикметники виявляють одночасно двійне тяжіння до допоміжного дієслова та підмета» [25, с. 250]. Автори праці акцентують на реалізації в конструкціях зі «зложеним» присудком подвійного синтаксичного зв'язку, який полягає у формальному узгодженні прикметника з підметом та його паралельному зв'язкові з дієсловом. На розвиток цієї думки натрапляємо в студії «Курс сучасної української літературної мови» (1951), де інтерпретація синтаксичного зв'язку між підметом та компонентами подвійного присудка набула дещо зміненого вигляду, а поняття «тяжіння» – термінологійного статусу. Очевидно, під впливом ідей О. Пешковського Л. Булаховський у цій студії вже не наголошує на подвійному зв'язкові прикметника з іменником-підметом та дієсловом, а визначає лише його залежність від дієслова. На позначення цього зв'язку лінгвіст уводить термін «тяжіння», який кваліфікує як «граматичну пару з дієслова і прикметника (діеприкметника або займенника-прикметника), узгоджуваного з першим у числі та роді; із смислового боку цей зв'язок означає, яким є предмет-підмет у момент здійснення приписуваної йому присудком дії» [16, с. 15]. Подібний погляд на зв'язок між складниками подвійного присудка переймає й Ф. Смагленко. Перебуваючи на засадах формально-граматичного підходу, науковець на підтвердження своєї позиції наводить такі аргументи: цей зв'язок не може бути узгодженням, бо «прикметникові форми узгоджуються тільки з іменниками», не може бути керуванням, бо у разі керування «залежне слово являє собою непрямий відмінок іменника (чи іншого слова в значенні іменника)», і не може бути вільним поєднанням, бо «залежне слово виражається тут відмінюваною частиною мови» [32, с. 20-21]. Отож, у середині ХХ ст. мовознавці відійшли від

студіювання подвійного синтаксичного зв'язку, сконцентрувавши свою увагу на особливостях поєднання членів подвійного присудка.

Пізніше, у 60-70-х рр. ХХ ст., напрацювання М. Баженова та І. Распопова сприяли поверненню дослідників до розгляду цієї проблеми в контексті граматичної подвійності. М. Баженов, оперуючи за Л. Булаховським терміном «тяжіння» на позначення зв'язку між дієсловом й ад'єктивом у межах подвійного присудка та кваліфікуючи його як різновид вільного поєднання (прилягання) «у широкому розумінні цього терміна», «несвідомо» характеризує цей зв'язок як подвійний. Зокрема, учений дає йому таке визначення: «Тяжінням називається **змістова залежність від присудка** прикметників, дієприкметників, числівників, займенників, які **формально узгоджені з підметом**, але не визначають його» [35, с. 494] (*виокремлення наше – Н.К.*). Прогресивними для адекватного осягнення зв'язку між компонентами конструкцій формально-структурної моделі $S_1 + V_f + Adj_{1,5}$ були дослідження І. Распопова, який фактично розвинув позицію авторів «Підвищеного курсу української мови» (1931). Він терміном «тяжіння» визначає зв'язок між трьома елементами – підметом і складниками подвійного присудка й визначає його як «такий різновид підрядного зв'язку, який виражає семантично зумовлене намагання одного з компонентів синтаксичної конструкції співвіднести своє наповнення з іншим компонентом за посередництва третього компонента, з яким вони обидва також перебувають в певному зв'язку» [28, с. 40]. За І. Расповим тяжіння (*Марта стоїть знерухомлена* (Л. Черен) – це подвійний зв'язок, що охоплює координацію (*Марта стоїть*) і субординацію (*стоїть знерухомлена*).

Сьогодні у лінгвістичній літературі найпопулярнішими є дві позиції щодо кваліфікації синтаксичного зв'язку між компонентами побудов формально-структурної моделі $S_1 + V_f + Adj_{1,5}$: 1) одні науковці визначають підпорядкування ад'єктива дієслову [13, с. 19-20; 16, с. 15; 32, с. 20-21]; 2) інші констатують реалізацію комплексного зв'язку між трьома компонентами: подвійну залежність ад'єктива від іменника та дієслова [7, с. 105; 8, с. 24; 26, с. 136; 28, с. 40; 30, с. 4-5; 34, с. 20; 38, с. 51; 39, с. 122; 42, с. 83]. Також існує альтернативна, компромісна щодо двох зазначених, думка згідно з якою синтаксичному зв'язкові між підметом та подвійним присудком властива перехідність, оскільки прикметник «не порвав до кінця своїх синтаксичних відношень з підметом і через це не закріпився цілком за дієслівним присудком» [36, с. 8]. За словами Р. Хасанової, перехідний характер цього синтаксичного зв'язку ґрунтується на «деградації одного зв'язку» (з підметом) та «прогресі іншого» (з дієслівним компонентом присудка) [Там само], а остаточний розрив зв'язку прикметника з іменником-підметом та його підпорядкування дієслову відбувається тоді, коли цей прикметник виражений формою орудного відмінка [36, с. 9]. Загалом треба зазначити, що дослідники, які витлумачують прикметник залежним від дієслова, аргументацію свого твердження ґрунтують на тому, що вживання прикметника у формі орудного відмінка порушує його формальний зв'язок з підметом [34, с. 21]. Однак таке обґрунтування видається недостатнім, адже інструменталь є спеціалізованим засобом вираження іменної

частини складеного іменного присудка [20, с. 481; 2, с. 133; 25, с. 253], і тому форма орудного відмінка ад'єктива, навпаки, засвідчує його предикативний зв'язок з субстантивом-підметом. До того ж категорії роду й числа ад'єктива залежать від відповідних категорій іменника-підмета, а не зумовлені дієсловом.

Глибшому осмисленню природи синтаксичного зв'язку між компонентами конструкцій формально-структурної моделі $S_1 + V_f + Adj_{1,5}$ сприяли праці І. Вихованця. Лінгвіст, застосовуючи комплексний аналіз на формально-граматичному й семантико-синтаксичному рівнях та прийоми дериваційного аналізу, довів, що внаслідок об'єднання двох елементарних речень зі спільним підметом відбувається накладання двох предикативних зв'язків [3, с. 89], напр.: *Іван лежав одягненим на ліжку* (Л. Черен) ← *Іван лежав на ліжку* + *Іван був одягненим*. Тобто подвійна природа синтаксичного зв'язку продиктована специфікою предикативного поєднання підмета з обома членами присудка. Форму реалізації цього різновиду предикативного зв'язку пропонують кваліфікувати як подвійну координацію [15, с. 502], оскільки обидва члени подвійного присудка узгоджують свої граматичні категорії з підметом. Проте не варто ігнорувати й існування синтаксичного зв'язку між компонентами самого подвійного присудка, який ґрунтується на їхніх лексико-граматичних ознаках, контактному розташуванні, інтонації, а також однаковій синтаксичній позиції щодо третього компонента. По-перше, подвійний присудок утворюється сполукою не будь-якого дієслова й прикметника чи його еквівалента, його членами можуть бути лише семантично сумісні одиниці, пор.: *Марія народилася красивою* і **Марія бігла красивою до річки* – *Марія бігла схвильованою до річки* і **Марія народилася схвильованою*. По-друге, у разі відокремлення ад'єктива підмет поєднується різними типами зв'язку з ним та дієсловом – напівпредикативним та предикативним відповідно. Реалізація подвійного синтаксичного зв'язку в таких структурах не відбувається через різну синтаксичну позицію дієслова й прикметника чи його еквівалента щодо підмета, пор.: *Султанша сиділа мила і привітна* (П. Загребельний) – *Султанша сиділа, мила і привітна*. Ці факти свідчать про певну рацію в позиції і тих вчених, які наголошували на подвійній залежності прикметника чи його еквівалента від іменника й дієслова (див. праці І. Распопова, З. Сілкиної, М. Плющ, Л. Томусяк). Щоправда, тут варто зробити певне уточнення щодо підпорядкованого статусу ад'єктива, адже він не залежить від іменника, а перебуває з ним у двобічному предикативному зв'язку. Питання ж природи зв'язку між членами подвійного присудка ще потребує наукових рефлексій. Як було вище зазначено, лінгвісти, які вбачали залежність прикметника від дієслова, кваліфікували її як тяжіння. Інші, які тяжінням називали зв'язок між трьома компонентами конструкції, намагалися виокремити його складники, потрактовуючи форму зв'язку між дієсловом і прикметником чи його еквівалентом як вільне поєднання [18, с. 31] або керування [10, с. 11; 11, с. 138]. Virізняється також позиція Б. Кулика, який визначає тяжіння як специфічний тип, що стоїть на межі між узгодженням і вільним поєднанням [13, с. 19-20]. На своєрідне поглиблення цього погляду натрапляємо в працях Л. Чеснокової. Учена, описуючи конструкції з «предикативним означенням», констатує

реалізацію в них подвійного синтаксичного зв'язку, який, на її думку, полягає в тому, що «носії подвійного зв'язку однією частиною своїх граматичних категорій розкриває залежність від одного слова, іншою частиною граматичних категорій – від іншого» [38, с. 51]. Носієм подвійного зв'язку в таких конструкціях Л. Чеснокова розглядає «дієслівно-іменний означувач», тобто ад'єктив, форма вираження якого впливає на вияв цього подвійного зв'язку. Якщо ад'єктив виражений орудним відмінком, то він підпорядковується іменнику зв'язком у формі неповного узгодження (адже відсутнє узгодження у відмінку), а дієслову – у формі керування, що виникло «у ході історичного процесу заміни других предикативних відмінків формою орудного відмінка» [38, с. 54]. У разі ж вираження ад'єктива називним відмінком його зв'язок з іменником реалізовується через повне узгодження [38, с. 55], а зв'язок з дієсловом «виявляється схожим на прилягання», оскільки залежний компонент – ад'єктив – має форми словозміни, але в його підпорядкуванні дієслову вони не беруть участі [38, с. 56].

Витлумачувати складову подвійного синтаксичного зв'язку, що поєднує дієслово й ад'єктив, як узгодження не досить підстав, адже число й рід прикметника або його еквівалента в таких сполуках залежать не від дієслова, а від іменника, що виконує роль підмета. Окрім того, за вираження другого компонента подвійного присудка прийменниково-відмінковою формою або цілісним словосполученням уподібнення в числі й роді взагалі неможливе, пор.: *Ничипір лежав без руху, доки не втомився думати* (Ю. Яновський). Також прикметник не є керованим з боку дієслова, оскільки не посідає місця жодної з субстанційних синтаксем, зумовлених валентністю цього дієслова. Вільне поєднання, як і всі форми підрядного зв'язку, характеризується субординацією, тобто реалізовується в конструкціях, де один компонент підпорядкований іншому. А компоненти подвійного присудка не залежать один від одного, вони в певному розумінні рівноправні: обидва перебувають у предикативному зв'язкові з третім компонентом – підметом, і обидва передбачають питання один до одного, напр.: *сиділа привітна – Якою була, коли сиділа?* і *Що робила, коли була привітна?*. Тому цей зв'язок за своєю граматичною природою – відсутністю односторонньої залежності та взаємозалежності – більше подібний до сурядного, хоча й не є ним. З огляду на це поділяємо думку тих учених, які дефініцією тяжіння визначають саме зв'язок між дієсловом і прикметником чи його еквівалентом, адже обидва ці компоненти одночасно перебувають у предикативному зв'язкові з іменником-підметом і під впливом цього тяжіють один до одного.

З цього випливає, що подвійний синтаксичний зв'язок реалізовується в неелементарних на семантико-синтаксичному рівні конструкціях між трьома компонентами, і його специфіка, полягає в тому, що кожен з цих трьох компонентів одночасно поєднаний з двома іншими.

Як уже було зазначено, науковці початку ХХ ст. подвійний присудок розглядали в межах складеного іменного, тому сьогодні закономірно постає питання про специфіку синтаксичного зв'язку в побудовах з цим типом головного члена, зокрема про реалізацію в них подвійного синтаксичного

зв'язку. Деякі мовознавці зв'язок підмета та складеного іменного присудка з формально вираженою зв'язкою схильні інтерпретувати як тяжіння [17, с. 49-50; 39, с. 122], наголошуючи, що в такому разі на зв'язку «поширюється закон координації» [17, с. 50]. Цікавий підхід до розв'язання цього питання запропонувала В. Луцай. Опіраючись на засади теорії функційної еквівалентності, дослідниця розмежовує міжпозиційні (реалізуються між позиціями членів речення) та внутрішньопозиційні (реалізуються у межах однієї позиції між компонентами складеного члена речення) синтаксичні зв'язки [19, с. 170-172]. Застосовуючи цей принцип до подальшого аналізу, В. Луцай констатує залучення дієслівної зв'язки до двох різнорівневих зв'язків: вона є залежним компонентом міжпозиційного предикативного зв'язку та головним компонентом внутрішньопозиційного непередикативного зв'язку, реалізованого найчастіше у формі керування [19, с. 186]. Однак визначення особливостей сполучуваності певної мовної одиниці з іншими потрапляє в залежність від потрактування її категорійної й функційної природи. Щодо зв'язок, то в сучасній граматиці з позицій гетерогенного підходу до кваліфікації частин мови їхній статус обґрунтовано як службові слова-морфеми [5, с. 363-365]. У граматичному ладі української мови зв'язки не мають основних семантико-граматичних ознак слова, їхня функція в мові цілком службова: вони вербалізують іменники, прикметники, числівники й прислівники, опиняючись біля них формальними показниками граматичних значень часу, способу, особи, роду та виду. З огляду на це можна констатувати, що ці одиниці не здатні вступати в синтаксичні зв'язки з компонентами речення, а є лише засобом їхнього оформлення. Тому немає підстав говорити про реалізацію подвійного синтаксичного зв'язку в побудовах зі складеним іменним присудком, адже тут у функційному розумінні маємо поєднання не трьох, а двох компонентів – підмета, вираженого субстантивом, та присудка, вираженого комплексом субстантива та слова-морфеми.

Теоретично обґрунтованою є реалізація подвійного синтаксичного зв'язку й у сполуках формально-структурної моделі $V+S_4+Adj_{4,5}$ [3, с. 28-29; 8, с. 23-24; 11, с. 137-140; 22, с. 231; 28, с. 40; 34 та ін.], напр.: *Бог створив людину доброю* (Р. Іваничук). Іменник у формі знахідного відмінка, з одного боку, залежить від дієслова, поєднуючись з ним підрядним прислівним зв'язком у формі сильного керування, а з іншого – перебуває у двобічному предикативному зв'язкові з прикметником чи його еквівалентом, напр.: *Я пам'ятаю батька не старим. І матір пам'ятаю не вдовою* (Л. Костенко). Такі сполуки є результатом об'єднання двох елементарних речень, об'єкт спрямування дії одного з яких є суб'єктом стану другого речення, напр.: *Я пам'ятаю батька не старим* (Л. Костенко) ← *Я пам'ятаю батька + Батько був не старим*. У похідній конструкції іменник залежить від дієслова, а оскільки прикметник чи його еквівалент перебуває з цим іменником у взаємозумовленому зв'язкові, він також підпорядковується дієслову. Тобто в таких побудовах, на відміну від побудов формально-структурної моделі $S_1+V+Adj_{1,5}$, вияскравлені субординаційні відношення між дієсловом та прикметником чи його еквівалентом: прикметник підпорядковується дієслову за посередництва

іменника. Зважаючи на це, видається логічним інтерпретувати зв'язок дієслова й прикметника в таких сполуках як підрядний опосередкований і виокремити ще одну сферу його функціонування. Адже І. Вихованець сферу реалізації підрядного опосередкованого зв'язку обмежив ускладненим з формально-синтаксичного боку реченням з уточнювальними членами [3, с. 28]. Пізніше Р. Христіанінова дещо її розширила, довівши існування цього зв'язку й у складнопідрядних реченнях, де підрядна частина підпорядкована певному компонентіві головної частини й за його посередництва співвіднесена з предикативним ядром головної частини або входить до валентної рамки предиката головної частини [37, с. 80]. Визначаючи форму підрядного опосередкованого зв'язку між дієсловом та ад'єктивом таких конструкцій, маємо всі підстави говорити про вільне поєднання, оскільки прикметник чи його еквівалент не посідає зумовленої валентності дієслова позиції та свій морфологічний вияв (число й рід) співвідносить не з дієсловом, а з іменником. Напрямки залежностей між компонентами побудов формально-структурної моделі $V+S_4+Adj_{4,5}$ уможливають потрактовувати характер подвійного синтаксичного зв'язку в них як контамінований, який полягає в поєднанні підрядного (між дієсловом та іменником) та предикативного (між іменником та прикметником чи його еквівалентом) зв'язків.

Ще одним проблемним моментом у випрацюванні теорії подвійного синтаксичного зв'язку є його певна подібність до напівпредикативного. Деякі дослідники навіть не розмежовують поняття подвійного й напівпредикативного зв'язку та потрактовують конструкції формально-структурних моделей $S_1+V+Adj_{1,5}$ та $V+S_4+Adj_{4,5}$ як одну зі сфер реалізації напівпредикативного синтаксичного зв'язку [9, с. 8; 31, с. 323; 14, с. 37-38]. Але кардинальна відмінність цих двох різновидів синтаксичного зв'язку полягає в тому, що в побудовах формально-структурних моделей $S_1+V+Adj_{1,5}$ та $V+S_4+Adj_{4,5}$ подвійним зв'язком поєднані три члени, тобто кожен з них одночасно перебуває у зв'язку з двома іншими, а в реченнях з відокремленими означеннями, прикладками й обставинами напівпредикативний зв'язок встановлюється між двома компонентами – підметом та відокремленим членом. Це твердження можуть заперечити, покликаючись на те, що в певних ускладнених на формально-граматичному рівні реченнях відокремлені члени, які, окрім атрибутивного, ще мають значення зумовленості, одночасно залежать і від підмета, і від присудка, напр.: *І сповнена щастя і сили, сіяла моя сторона...* (В. Сосюра). Проте, на нашу думку, у випадках реалізації семантики зумовленості варто констатувати залежність відокремленого члена не окремо від підмета й присудка, а від усього предикативного центру й кваліфікувати його як відокремлений детермінантний член речення. Адже семантико-синтаксичні відношення зумовленості не виникають у конструкціях з прислівним (предикативним чи підрядним) зв'язком, а характерні лише для поєднань компонентів, що є виразниками ситуацій, пор.: *Моя сторона сіяла, бо була сповнена щастя і сили* → *І сповнена щастя і сили, сіяла моя сторона* = *Моя сторона сіяла, бо була сповнена щастя і сили* → **Моя сторона сіяла завдяки наповненості щастям і силою*. До того ж предикативний зв'язок і

напівпредикативний як потенційний предикативний корелюють лише з означальними, у широкому розумінні, семантико-синтаксичними відношеннями. З огляду на це видається вмотивованим у реченнях з відокремленими означеннями розрізняти випадки реалізації напівпредикативного й детермінантного синтаксичних зв'язків.

Варто також зазначити, що деякі науковці реалізацію подвійного синтаксичного зв'язку вбачають у реченнях, де поширювач потенційно може залежати від двох опорних компонентів [11, с. 144; 23], напр.: *І приїхав учитель з Радуля, [...] (В. Дрозд).* Зважаючи на те, що валентність локативних предикатів дії відкриває з-поміж інших позицію для динамічної локативної синтаксеми, у наведеній побудові компонент *Радуля* можна тлумачити як валентно зумовлену локативну синтаксему вихідного пункту руху при аналітичному локативному предикаті *приїхав з*, а на формально-граматичному рівні форму підрядного зв'язку між компонентами сполуки *приїхав з Радуля* – як керування. З іншого боку, контактне розташування компонентів *учитель* та *з Радуля*, а також факультативний характер локативної синтаксеми у структурі речення, дає підстави компонент *з Радуля* вважати атрибутивною синтаксемою щодо компонента *учитель* (*учитель, який живе/ працює в Радулі/ родом з Радуля*) і форму підрядного зв'язку між ними кваліфікувати як вільне поєднання. Однак треба наголосити, що залежність таких поширювачів від двох опорних компонентів є потенційною, закладеною в них як можливість, у кожному ж конкретному випадку реалізовується їхня підпорядкованість лише одній синтаксичній домінанті, вибір якої зазвичай визначений контекстом, ситуацією спілкування та комунікативною настановою адресанта. З огляду на це вважаємо, що говорити про реалізацію подвійного синтаксичного зв'язку в таких конструкціях не досить підстав.

Поряд з теоретичним обґрунтуванням предикативного подвійного синтаксичного зв'язку в науковій літературі трапляються зауваги й щодо його підрядного вияву. Зокрема, І. Вихованець обґрунтував подвійну залежність – від дієслова та іменника – давального відмінка з адресатно-посесивною семантикою [2, с. 117], напр.: *Я вчора, пробачте, підгледів, як ви в потоці мили цій панії ноги. Наші чоловіки ніколи не миють своїм жінкам ноги* (М. Матіос). Підпорядкування давального адресатно-посесивного, окрім іменника, ще й дієслову відбувається, як слушно зауважив І. Вихованець, через те, що сильна спрямованість дії на предмет втягує у свою орбіту й суб'єкт володіння цього предмета [Там само]. На думку мовознавця, безпосередній зв'язок об'єкта володіння з синтаксичною домінантою-дієсловом зумовлює опосередкований підрядний зв'язок з ним суб'єкта володіння [2, с. 118], тому дативові в таких конструкціях властивий подвійний зв'язок у формі вільного поєднання з опорними дієсловом та іменником [Там само]. Наявність адресата у формі давального відмінка в таких сполуках не передбачена семантико-синтаксичною валентністю предиката, а є наслідком синтаксичної деривації. Після об'єднання двох семантично елементарних речень та згортання в одному з них предиката володіння датив, що позначає суб'єкт володіння, сполучається підрядним зв'язком у формі вільного поєднання з компонентом у функції об'єкта

володіння, який водночас є й об'єктом спрямування активної дії в другому реченні, пор.: *Пахуче розріджене повітря вдарило в голову молодій жінці* [...] (П. Загребельний) ← *Повітря вдарило в голову + Голова належала жінці*. Оскільки такий предикат (зі значенням активної дії) не відкриває валентної позиції для адресатної синтаксеми, тобто не керує нею, то між ними встановлюється підрядний зв'язок у формі вільного поєднання. Про те, що датив у таких конструкціях насамперед пов'язаний з іменником, свідчить можливість трансформації давального в родовий чи власне-прикметник з посесивною семантикою та втрата підпорядкованості дієслову, пор.: *Леонід поцілував матері руку й помалу пішов із кімнати* (В. Винниченко) → *Леонід поцілував материну руку й помалу пішов із кімнати*.

Маємо всі підстави вважати подвійним ще один різновид синтаксичного зв'язку, а саме опосередкований, адже він реалізовується між трьома компонентами. Виокремив цей зв'язок у межах простого ускладненого речення І. Вихованець, схарактеризувавши його як різновид підрядного [3, с. 27-28]. Однією з визначальних ознак цього зв'язку є синтаксична нерівноправність поєднаних ним компонентів, «один з яких (залежний) підпорядковується опорному, з одного боку, і через посередництво опорного співвідноситься з третім членом або предикативним ядром, щодо якого координуються семантико-синтаксичні функції опорного і залежного компонентів, поєднаних опосередкованим підрядним зв'язком, з другого боку» [3, с. 28]. Поява цього зв'язку є результатом об'єднання двох семантично елементарних речень, одне з яких згортається в уточнювальний компонент, напр.: *Видавцям важко тоді, коли важко покупцям книг, тобто читачам* (Україна молода, 14.01.2011) ← *Видавцям важко тоді, коли важко покупцям книг + Покупці книг – це читачі*. З-поміж характерних рис цього зв'язку І. Вихованець назвав специфічний набір сполучників (*тобто, або, а саме, зокрема* тощо), закріплений порядок компонентів (залежний у постпозиції щодо опорного) та їхню взаємозамінність, а форму його реалізації визначив як опосередковану залежну координацію [Там само]. Отже, у реченнях з опосередкованим підрядним зв'язком уточнювальній одиниці властива подвійна підпорядкованість: уточнюваному компонентові та, за його посередництва, його синтаксичній домінанті.

Варто підкреслити, що граматична природа сполучників, які є засобами вираження цього зв'язку, та лексичні особливості поєднаних ним компонентів зумовили дещо інше його трактування. Зокрема, К. Городенська опосередкований зв'язок кваліфікує як сурядно-підрядний, оскільки для з'єднаних ним компонентів характерні водночас ознаки граматичної рівноправності/ нерівноправності [6, с. 38]. Реалізацію цього зв'язку лінгвіст показує на прикладі *Так створюється мовний покруч, чи ... суржик* (Б. Антоненко-Давидович), пояснюючи, що уточнювальний компонент *суржик* «граматично не залежить від компонента *мовний покруч*, але через його посередництво граматично пов'язаний із присудком *створюється*» [6, с. 39]. На думку дослідниці, пояснювально-отожнювальні сполучники в таких конструкціях виконують подвійну функцію: поєднують сурядним зв'язком граматично рівноправні уточнюваний та уточнювальний компонент та

опосередкованим підрядним зв'язком уточнювальний компонент з опорним щодо уточнюваного або з предикативним ядром речення [Там само]. Відомі й інші погляди на природу зв'язку в таких побудовах. Наприклад, автори академічної граматики російської мови констатують, що уточнювальний член синтаксично пов'язаний лише з одним компонентом – з тим, що й уточнюваний, а з останнім у нього лише змістовий зв'язок [29, с. 186]. Інші мовознавці стверджують, що зв'язок уточнювальних компонентів з уточнюваними не відрізняється своєю сутністю від зв'язку відокремлених членів з опорними компонентами, і вслід за І. Распоповим потрактовують його як аплікацію [28, с. 40; 39, с. 143-144]. Треба наголосити, що І. Распопов з-поміж визначальних ознак цього зв'язку виокремив те, що «обидва компоненти – опорний і підрядний – опиняються при цьому в тому самому синтаксичному відношенні до третього компонента» і «підрядний компонент не „складається” з опорним, а ніби „накладається” на нього й завдяки цьому уподібнюється йому в синтаксичних відношеннях з іншим компонентом речення» [28, с. 41]. Але всі ці риси збігаються з характеристиками тієї форми підрядного зв'язку, яку Є. Кротевич визначив терміном «кореляція» [12, с. 14-15] і яка під цією дефініцією відбита в сучасній науковій і навчальній літературі [7, с. 45-46; 8, с. 27; 22, с. 209; 31, с. 31-35]. Деякі вчені обґрунтовують реалізацію в таких конструкціях пояснювального зв'язку, природа якого, на їхнє переконання, не відповідає ознакам ні підрядності, ні сурядності цілком [1, с. 15; 14, с. 24-25; 31, с. 364]. Проте специфічні особливості цього зв'язку, що стали підґрунтям його виокремлення – спільність об'єкта номінації в пояснюваного й пояснювального членів, взаємозамінність у висловленні, відношення «означуване – означувальне» [14, с. 24], – є переважно логіко-значенневими, тому, на нашу думку, їх доцільніше застосовувати до характеристики семантико-синтаксичних відношень між поєднаними компонентами. Синтаксичні ж зв'язки відбивають формальні стосунки між одиницями конструкції, і підґрунтям їхньої кваліфікації насамперед постають граматичні чинники, а семантичні є допоміжними. Щодо потенційної предикативності таких конструкцій, то їхню синтаксичну похідність вважаємо недостатнім аргументом для констатації напівпредикативного зв'язку між уточнюваним і уточнювальним компонентами. Адже за такою логікою підрядний детермінантний зв'язок і прислівний у формі узгодження, кореляції та вільного поєднання теж треба було б зарахувати до напівпредикативного, бо поширювачі, приєднані до синтаксичної домінанти цими формами зв'язку, також є згорненими елементарними реченнями, пор.: *Листоноша чорноброва носить вісточки-листи* (А. Малишко) ← *Листоноша носить листи* + *Листоноша – чорноброва* + *Листи – це вісточки*; *Повітря тремтить від спеки* (М. Коцюбинський) ← *Повітря тремтить, тому що спека*. З огляду на це найбільш виваженою щодо розв'язання зазначеної проблеми видається позиція І. Вихованця, який розгортання цього зв'язку розглядає в межах тричленної конструкції та кваліфікує його як підрядний опосередкований. Але водночас, зважаючи на те, що уточнювальний компонент дублює морфологійний вияв уточнюваного (окрім випадків, коли уточнюваними одиницями виступають

прислівники чи їхні еквіваленти) і є другим позначенням тієї самої реалії, маємо підстави форму підрядного зв'язку між ними потрактувати як кореляцію, напр.: *Джоші втік із Східної Бенгалії, тобто з Пакистану, до Індійської республіки* (М. Дашкієв). Що стосується випадків, коли уточнювані й уточнювальні компоненти виражені прислівниками чи відмінковими формами в некатегорійному значенні, форма підрядного зв'язку між ними відповідає ознакам вільного поєднання: залежний компонент валентно не зумовлений, виражений незмінюваним словом чи його еквівалентом, контактено розташований, напр.: *Сьогодні, недільного ранку, вселенський вітер мовчав* (Є. Кононенко).

Також останні дослідження засвідчують реалізацію підрядного опосередкованого зв'язку й на рівні складнопідрядного речення. Це відбувається в побудовах, де підрядна частина підпорядкована певному компонентові головної частини, і за його посередництва співвіднесена з предикативним ядром головної частини або входить до валентної рамки предиката головної частини [37, с. 141–144], напр.: *Але якось пізно увечері, коли наша розмова про значення харизми і набутої досвідом праведності, здається, вже не могла мати ніякого продовження, вона сама вимкнула в моїй кімнаті світло і запалила вогник над недогарком свічки* (Ю. Андрухович); [...] *але внизу, де вчора крізь недбало накидані мазки злякано споглядало дівча в довгій нічній сорочці, сьогодні було пусте місце* (П. Загребельний). З огляду на це можна говорити про різнорівневий характер подвійного синтаксичного зв'язку, адже подібний мовний матеріал засвідчує його реалізацію не лише у формально простому реченні між компонентами одного рівня – словоформами, а й у складному реченні між компонентами різних рівнів – словоформами та предикативними частинами.

Треба зауважити, що сфери реалізації подвійного синтаксичного зв'язку не вичерпуються вище окресленими різновидами й репрезентують лише найтиповіші вияви цього явища. Подальші дослідження й опис специфіки конструкцій з подвійним синтаксичним зв'язком сприятимуть теоретичному осмисленню цього феномену та створенню цілісного вчення про синтаксичні зв'язки.

Отже, подвійний синтаксичний зв'язок – це особливий тип синтаксичного зв'язку, що не вписується в усталені класифікаційні схеми й становить периферію цього явища. Занурення в граматичну сутність синтаксичних зв'язків та зіставлення особливостей **подвійного синтаксичного зв'язку** з іншими різновидами дозволяють виокремити такі його **диференційні ознаки**:

1. **Вторинність зв'язку**. Спільною рисою конструкцій, де реалізуються подвійні синтаксичні зв'язки, є семантична або структурна неелементарність та синтаксична похідність. Вони є результатом об'єднання двох елементарних вихідних речень, що на формально-граматичному рівні призвело до перебудови та ускладнення синтаксичних зв'язків між компонентами похідної структури. Одиниця, що є структурним компонентом обох вихідних речень, у кожному з яких перебуває в предикативному чи підрядному зв'язку з іншим компонентом, після компресії зберігає свій зв'язок з обома цими компонентами.

У такий спосіб у похідній, вторинній, конструкції ця одиниця одночасно поєднується з двома іншими.

2. Комплексність зв'язку. Подвійний синтаксичний зв'язок є не сумою двох окремих зв'язків, а постає в результаті накладання їх, є своєрідним зрощенням або сплавом двох зв'язків. Інакше кажучи, подвійний синтаксичний зв'язок не виникає в результаті додавання поширювача до одного з компонентів двочленної конструкції. Наприклад, у словосполученні *захоплюватися сучасною літературою* маємо не подвійний зв'язок, а два зв'язки – підрядний у формі керування *захоплюватися літературою* і підрядний у формі узгодження *сучасною літературою*. Специфікою ж конструкцій з подвійним зв'язком є те, що один з компонентів перебуває з двома іншими одночасно у взаємозалежному двонаправленому зв'язкові (предикативний вияв), напр.: *А ми ходили журні та роздратовані від'їздом Фросі Євменівни* (В. Бондар), або одночасно підпорядковується двом синтаксичним домінантам (підрядний вияв), напр.: *Кінь вороний у дальню путь не хоче, І срібним порохом Чумацького шляху Засліплює мандрівникові очі* (Ю. Дараган), або з одним компонентом перебуває у відношеннях взаємозалежності, а іншому підпорядковується (контамінація предикативного й підрядного зв'язків), напр.: *Я не бачив його молодим* (Г. Косинка).

3. Порушення принципу закритості. Як відомо, предикативному, підрядному, а в окремих випадках і сурядному, синтаксичним зв'язкам притаманна ознака закритості, яка полягає в тому, що, застосовуючи зв'язок один раз, можна поєднати лише два компоненти. А конструкції, де функціонує подвійний синтаксичний зв'язок, характеризуються тричленністю, тобто одним зв'язком поєднані три компоненти. Однак це не дає підстави твердити, що подвійний синтаксичний зв'язок є відкритим, оскільки конструкцію, в якій він реалізований, неможливо доповнити необмеженою кількістю однофункційних компонентів. У такому разі радше говорити не про відкритість, а про порушення закритості зв'язку.

4. Безпосередній/ опосередкований характер розгортання зв'язку. Одночасна взаємозалежність певного компонента з двома іншими або його одночасна підпорядкованість двом іншим зумовлює встановлення між цими двома іншими компонентами синтаксичного зв'язку, який реалізовується безпосередньо або за посередництва того компонента, з яким вони перебувають у зв'язку. Наприклад, у конструкціях формально-структурної моделі $S_1+V+Adj_{1,5}$ між вербативом і ад'єктивом синтаксичний зв'язок встановлюється безпосередньо, напр.: *І вже аж через три роки з'явився він живий з полону* (О. Довженко), а в конструкціях з уточнювальним членом (де ми теж констатуємо реалізацію подвійного синтаксичного зв'язку) уточнювальний член підпорядковується синтаксичній домінанті за посередництва уточнюваного члена, напр.: *Над річкою, в чистім полі, могила чорніє* (Т. Шевченко).

5. Контамінація форм реалізації зв'язку. Подвійний синтаксичний зв'язок не має спеціалізованих форм реалізації, й оскільки він є сплавом двох зв'язків, то його вияв характеризується змішуванням різних форм предикативного й підрядного синтаксичних зв'язків.

1. *Байдусь С.А.* Семантико-синтаксична структура конструкцій з пояснювальними відношеннями : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / С.А. Байдусь. – К., 2009. – 222 с.
2. *Вихованець І.Р.* Система відмінків української мови / І.Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 231 с.
3. *Вихованець І.Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови / І.Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
4. *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І.Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
5. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови : [Академ. граматика української мови / За ред. І. Вихованця] / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К. : Унів. вид-во «Пульсар», 2004. – 400 с.
6. *Городенська К.Г.* Сполучники української літературної мови : [монографія] / К.Г. Городенська. – К. : Інститут української мови : видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
7. *Дудик П.С.* Синтаксис української мови : підручник / П.С. Дудик, Л.В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
8. *Загнітко А.П.* Основи українського теоретичного синтаксису.– Ч.1. – Горлівка : ГДППМ, 2004. – 228 с.
9. *Камынина А.А.* О полупредикативных конструкциях в простом предложении / А.А. Камынина. – М. : Изд-во МГУ, 1974. – 52 с.
10. *Камынина А.А.* Современный русский язык : Синтаксис простого предложения. Осложнение предложения полупредикативными членами : [пособ. для слушателей ФПК] / А.А. Камынина. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – 102 с.
11. *Кононенко В.І.* Подвійні синтаксичні зв'язки / В.І. Кононенко // В.І. Кононенко. Мова. Культура. Стиль : [збірник статей] / В.І. Кононенко. – К.-Івано-Франківськ : Плай, 2002. – С. 133-150.
12. *Кротевич Е.В.* О связях слов / Е.В. Кротевич. – Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1959. – 35 с.
13. *Кулик Б.М.* Курс сучасної української літературної мови / Б.М. Кулик. – К. : Рад. шк., 1965. – Ч. 2 : Синтаксис. – 342 с.
14. *Кульбабська О.В.* Напівпредикативні конструкції в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01/ О.В. Кульбабська. – Чернівці, 1998. – 200 с.
15. *Кульбабська О.В.* Вторинна предикація у простому реченні : [монографія] / О.В. Кульбабська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 672 с.
16. *Курс сучасної української літературної мови* / [за ред. Л.А. Булаховського]. – К. : Рад. шк., 1951. – Т.2 : Синтаксис. – 465 с.
17. *Лаврентьева Н.М.* Синтаксические отношения и связи уровня простого предложения / Н.М. Лаврентьева. – Саранск : Изд-во Саратов. ун-та «Саран. фил.», 1985. – 152 с.
18. *Луцкай В.В.* Члены предложения и виды синтаксической связи в их взаимообусловленности : [учеб. пособие] / В.В. Луцкай. – Донецк : Изд-во ДонГУ, 1981. – 64 с.
19. *Луцкай В.В.* Заполнение позиционного состава предложения по принципу функциональной эквивалентности: интроспективный анализ в русле экспликационной грамматики : [монографія] / В.В. Луцкай. – Донецк : ДонНУ, 2010. – 255 с.
20. *Мельничук О.С.* Синтаксичні функції відмінків / О.С. Мельничук // Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За заг. ред. О.С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1966. – С. 446–488.
21. *Меншиков І.І.* Синтаксичні зв'язки слів у сучасній українській літературній мові : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / І.І. Меншиков, І.С. Попова. – Д. : РВВ ДНУ, 2001. – 92 с.
22. *Мірченко М.В.* Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М.В. Мірченко. – [2-ге вид., переробл.]. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
23. *Норман Б.Ю.* К вопросу о двусторонней синтаксической связи / Б.Ю. Норман // Рус. яз. в шк.. – 1980. – № 4. – С. 84–87.
24. *Пешковский А.М.* Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский. – [8-е изд., доп.] – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.
25. *Підвищений курс української мови* : [підручник для педвишів] / [за ред. Л.А. Булаховського]. – Х. : Держ. видво «Радянська школа», 1931. – 341 с.
26. *Плющ М.Я.* Категорія суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення / М.Я. Плющ. – К. : Вища шк., 1986. – 176 с.
27. *Попова І.* Основні параметри системних синтаксичних зв'язків у сучасній українській мові / Ірина Попова // Наук. вісник Чернівецького нац. ун-ту : [зб. наук. праць / наук. ред. Б.І Бунчук]. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 475-477 : Слов'янська філологія. – С. 68-74.
28. *Распопов И.П.* Строение простого предложения в современном русском языке / И.П. Распопов. – М., 1970. – 190 с.
29. *Русская грамматика* : [научные труды] / РАН Ин-т рус. яз. им. В.В. Виноградова/ Е.А. Брызгунова, К.В. Габучан, В.А. Ицкович, И.И. Ковтунова, И.Н. Кручинина, М.В. Япон,

А.Ф. Прияткина, И.П. Святогор, Н.Ю. Шведова /. – [репринтное издание] – М., 2005. – Т. 2 : Синтаксис. – 712 с. **30. Силкина З.А.** Опосредствованная синтаксическая связь именных форм с подлежащим и прямым дополнением (Именное тяготение) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.01 / З.А. Силкина. – Воронеж, 1973. – 20 с. **31. Слинько І.І.** Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання : [навч. посібник] / І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с. **32. Смагленко Ф.П.** Про предикативне означення в українській мові / Ф.П. Смагленко // Укр. мова і літ. в шк. – 1954. – № 1. – С. 20–24. **33. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис** / [за заг. ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с. **34. Томусяк Л.М.** Семантико-синтаксична організація речень з дуплексивами : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л.М. Томусяк. – Чернівці, 1999. – 199 с. **35. Финкель А.М.** Курс современного русского литературного языка / А.М. Финкель, Н.М. Баженов. – [2-е. изд.]. – К. : Рад. шк., 1965. – 656 с. **36. Хасанова Р.Н.** Тяготение как тип синтаксической связи в современном русском языке : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Р.Н. Хасанова. – М., 1981 – 16 с. **37. Христіанінова Р.О.** Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / Р.О. Христіанінова. – К. : Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с. **38. Чеснокова Л.Д.** Конструкции с предикативным определением и структура предложения в современном русском литературном языке : [матер. для спецкурса] / Л.Д. Чеснокова. – Ч. 1. – Ростов н/Д : РГУ, 1972. – 136 с. **39. Чикина Л.К.** Присловные и предложенческие связи в русском синтаксисе : [учеб. пособ.] / Л.К. Чикина, В.В. Шигуров. – М. : Флинта ; Наука, 2009. – 192 с. **40. Шахматов А.А.** Синтаксис русского языка / А.А. Шахматов. – [под ред., с предисл. и коммент. Е.С. Истриной; вступ. ст. Е.В. Клобукова; изд 5-е]. – М. : Издательство ЛКИ, 2011. – 624 с. **41. Шведова Н.Ю.** Детерминирующий объект и детерминирующее обстоятельство как самостоятельные распространители предложения / Н.Ю. Шведова // Вопр. языкознания. – 1964. – № 6. – С. 77–93. **42. Шульжук К.Ф.** Синтаксис української мови : [підручник] / К.Ф. Шульжук. – К. : Вид. центр “Академія”, 2004. – 408 с.

Стаття посвячена обоснованию грамматической специфики двойной синтаксической связи, характеристике ее дифференциальных признаков, а также очерчению уровней и особенностей ее реализации.

Ключевые слова: синтаксическая связь, двойная синтаксическая связь, непосредственное/ опосредствованное выражение связи, предикативная связь, подчинительная связь, контаминация.

The paper deals with attempt to ground the grammatical peculiarities of double-syntactical connection, to characterize its differential features and to outline the ways and levels of its realization.

Key words: syntactic connection, double-syntactic connection, direct/ indirect manifestation of connection, predicated connection, subordinate connection, contamination.